

NSB en collaboratie

In navolging van Hitlers NSDAP richtte de Nederlander Anton Mussert in 1931 de Nationaal-Socialistische Beweging (NSB) op. Die partij haalde op haar hoogtepunt in 1935 acht procent van de stemmen, maar werd nooit echt populair. Dat kwam doordat Mussert niet dezelfde uitstraling had als Hitler, en doordat de Nederlanders niet warm liepen voor de nationaal-socialistische ideeën. De NSB stond voor een fel nationalisme, het stellen van het algemeen belang voor het persoonlijke belang, orde en discipline, en het streven naar een krachtige, ondemocratische regering.

Al vóór de oorlog hadden veel Nederlanders een afkeer van de NSB'ers, en na de Duitse inval werd dat er niet beter op. Ze werden beschouwd als collaborateurs: mensen die samenwerkten met de Duitse bezetter.

Toch liepen niet alle NSB'ers warm voor een Groot-Duits Rijk. Velen hoopten dat Hitler als hij de oorlog gewonnen had, een onafhankelijke Nederlandse staat op nationaal-socialistische grond zou toestaan. Maar de bezetter had weinig vertrouwen in de NSB.

In september 1940 werd de Nederlandse SS opgericht, in navolging van de Duitse organisatie met dezelfde naam. De meeste Nederlandse SS'ers meldden zich vrijwillig om te gaan vechten in Rusland. Het communisme daar was voor de nationaal-socialisten immers een nóg grotere vijand dan het kapitalisme van de westerse landen. Van de ruim 22.000 Nederlandse SS'ers sneuvelden er 7000.

De NSB had zelf ook een paramilitaire eenheid, de weerafdeling (WA). De WA'ers zagen zichzelf als de beschermers van het Nederlandse land en volk, maar vaak waren het niet meer dan avonturiers en oproerkraaiers die zich heel wat voelden in hun zwarte uniform. Zij marcheerden trots door de straten, maar de meeste mensen scholden en lachten hen uit.

Voor de Nederlandse jeugd had de NSB de Jeugdstorm opgericht. Jeugdstormers werden gedisciplineerd opgeleid in sport, spel en nuttige werkzaamheden. Dat was heel wat beter dan de lamelndigheid waarin zoveel Nederlandse kinderen opgroeiden, vonden de NSB'ers.

Niet alleen NSB'ers werkten samen met de Duitse bezetter. Veel mensen konden of durfden geen keuze tégen de bezetters te maken. Ze waren bang voor hun baan en hun gezin. Arbeiders werkten in fabrieken voor de Duitse oorlogsindustrie, de spoorwegen vervoerden Duitse troepen en oorlogstuig, ambtenaren hielpen mee met de registratie van joden, en zelfs binnen de joodse gemeenschap waren er collaborateurs. Bijna iedereen in Nederland had wel boter op zijn hoofd, al was het alleen maar omdat ze 'de andere kant opkeken' op momenten dat de bezetters fundamentele mensenrechten met voeten traden.